

ВОДИЧ ЗА СОСТАВУВАЊЕ НА БАРАЊЕ ЗА ЗАШТИТА НА СЛОБОДИТЕ И ПРАВАТА ПРЕД УСТАВНИОТ СУД

Организација за безбедност и
соработка во Европа
Мисија во Скопје

Автор: Игор Спировски

ВОДИЧ ЗА СОСТАВУВАЊЕ НА БАРАЊЕ ЗА ЗАШТИТА НА СЛОБОДИТЕ И ПРАВАТА ПРЕД УСТАВНИОТ СУД

Скопје, Јануари 2017 година

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

342.565.2:[342.7:347.91](497.7)(036)

СПИРОВСКИ, Игор

Водич за составување на барање за заштита на слободите и правата
пред Уставниот суд / Игор Спировски. - Скопје : ОБСЕ, 2017. - 32 стр.; 24 см

ISBN 978-608-4788-21-8

а) Уставен суд - Заштита на човекови права - Правна процедура

- Македонија - Водичи

COBISS.MK-ID 102679562

Поддржано од:

Организација за безбедност и
соработка во Европа
Мисија во Скопје

Содржината на ова издание не секогаш ги одразува погледите или ставовите на Мисијата на ОБСЕ во Скопје. Мисијата се придржува до Одлуката PC.DEC/81 на Постојаниот совет на ОБСЕ.

СОДРЖИНА

ВОВЕД.....	4
I. КОИ СЛОБОДИ И ПРАВА СЕ ПРЕДМЕТ НА ЗАШТИТА	5
II. КОЈ МОЖЕ ДА ПОДНЕСЕ БАРАЊЕ ЗА ЗАШТИТА НА СЛОБОДИТЕ И ПРАВАТА	8
III. ПОДАТОЦИ ЗА ПОДНОСИТЕЛОТ НА БАРАЊЕТО	11
IV. ПРОТИВ КОЈ АКТ МОЖЕ ДА СЕ ПОДНЕСЕ БАРАЊЕ ЗА ЗАШТИТА.....	12
V. БАРАЊЕ ЗА ЗАШТИТА ПРОТИВ ДЕЈСТВО	16
VI. РОК ЗА ПОДНЕСУВАЊЕ НА БАРАЊЕТО	18
VII. ПРИЧИНИТЕ И ФАКТИТЕ ПОРАДИ КОИ СЕ БАРА ЗАШТИТА	20
VII. КАКВА ОДЛУКА МОЖЕ ДА ДОНЕСЕ УСТАВНИОТ СУД.....	27
VIII. КОМПЛЕТИРАЊЕ НА БАРАЊЕТО.....	28

ВОВЕД

Слободите и правата утврдени со Уставот на Републиката може да се заштитиуваат пред Уставниот суд, главно, на два начина:

- со поднесување **иницијатива** за поведување на постапка за оценување на уставноста на некоја законска одредба со која се ограничува **кое било** уставно право или слобода, или
- со поднесување **барање за заштита на слободите и правата од членот 110 алинеја 3 од Уставот**, кога тие се повредени со поединечен акт или дејство.

Во првиот случај Уставниот суд може да ја укине или поништи оспорената одредба од законот и така да ја елиминира нормативната основа за донесување на поединечен акт што непосредно би го ограничил Вашето право во иднина (на пример, одредба што предвидува различна старосна граница за престан на вработувањето за маж и жена).

Во вториот случај, кога сметате дека Вашата слобода или право се повредени **со поединечен акт** со којшто е одлучувано, конкретно, во Вашиот случај (решение, одлука), Уставниот суд може да утврди дека постои повреда на Вашите слободи и права и да го поништи оспорениот поединечен акт, но само ако се работи за повреда на слободите и правата наведени во членот 110 алинеја 3 од Уставот. Другите уставни права и слободи не може да се заштитиуваат преку ова правно средство, а таквите барања Судот ќе ги отфрли.

Условите за поднесување на Барање за заштита на слободите и правата од членот 110 алинеја 3 од Уставот, неговите елементи, како и постапката пред Судот, се утврдени во Деловникот на Уставниот суд (Глава IV- членови од 51 до 57, со сообразна примена на одредбите од Глава III).

Овој Водич се фокусира токму на овој втор начин на заштита, односно на барањето за заштита на слободите и правата. Целта на Водичот е подобро разбирање на овој правен лек и негова поуспешна практична примена како од граѓаните, така и од стручната јавност.

I. КОИ СЛОБОДИ И ПРАВА СЕ ПРЕДМЕТ НА ЗАШТИТА

Уставниот суд е надлежен непосредно да ги заштитува само слободите и правата утврдени во членот 110 алинеја 3 од Уставот:

- слободата на уверувањето, совеста, мислата и јавното изразување на мислата: оваа слобода се гарантира во членовите 16 и 19 од Уставот;
- слободата на политичко организирање и дејствување: оваа слобода во основа се гарантира со членот 20 од Уставот, но политичкото дејствување има комплексни аспекти и на слободата на изразување, правото на мирно собирање и изразување на јавен протест (член 21 од Уставот), учество во изборите (како аспект на избирачкото право од членот 22 од Уставот), како и на правото на секој граѓанин да учествува во вршењето на јавни функции (член 23 од Уставот), и
- правото на недискриминација, односно забраната за дискриминација по основа на пол, раса, верска, национална, социјална и политичка припадност: ова право е гарантирано со членот 9 од Уставот.

Оттука, неопходно е во барањето **точно да наведете кое право или слобода од членот 110 алинеја 3 од Уставот Ви е повредено** и да го посочите **конкретниот член од Уставот во кој тие се гарантирани**, како што е специфицирано погоре. Чест случај е во барањата повреденото право и слобода да се идентификува само со повикување на членот 110 алинеја 3 од Уставот – на пример *„повредена ми е слободата на мислата и изразувањето од членот 110 алинеја 3 од Уставот“* без, притоа, директно да биде наведена конкретната материјална уставна одредба (во дадениов пример, тоа би бил членот 16 од Уставот каде е загарантирана слободата на мислата).

Кон ваквите барања Судот има разбирлива толеранција, иако не

е наведена материјалната одредба од Уставот што ја гарантираа таа слобода (член 16). Забележливо е дека дискриминациските основи во членот 9 и членот 110 алинеја 3 од Уставот не се совпаѓаат целосно, така што комплементарното читање на овие два члена е допуштено. Така, на пример, членот 9 од Уставот како забранета дискриминациска основа, помеѓу другите, го утврдува социјалното потекло и општествената положба, а членот 110 алинеја 3 како таква основа ја предвидува социјалната припадност. Во еден случај (Одлука У.бр.125/2015 од 25.5.2016) Уставниот суд одлучуваше за прашањето за дискриминација врз основа на професионален статус подведувајќи го под „социјална припадност“ од членот 110 алинеја 3, а не под основите на материјалната одредба од членот 9. Ова особено важи за индивидуалната слобода на политичко дејствување којашто како таква е означена само во членот 110, а не постои изречно во членот 20 од Уставот. Токму со ваквото комплементарно читање на овие два члена Судот ја донесе својата единствена одлука со која утврди повреда на правото на политичко дејствување на поединец (одлука У. бр. 84/2009 од 10.2.2010)

Немојте да поднесувате барање за заштита на некое друго уставно право што не е предвидено во членот 110 од Уставот. Таквото барање Судот ќе го отфрли. Исто така, **не е доволно во барањето само формално да наведете** дека Ви е повредена слободата или правото, член 110 алинеја 3, а всушност барате заштита на други права утврдени во Уставот (право на сопственост, право на социјална сигурност, право на пензија и сл.), за чија заштита Уставниот суд не е надлежен да одлучува. Граѓаните многу често **погрешно** очекуваат Уставниот суд, генерално, да ги заштитува нивните правни интереси како орган за заштита на „уставноста и законитоста“ и како „највисок суд“ во земјата и бараат Судот да постапува како инстанционен суд и да ја оценува законитоста на работата на судовите и на нивните одлуки од различни области во конкретни предмети, за кои тој не е надлежен да одлучува. Запомнете **Уставниот суд не дава генерална заштита на уставните права, туку само на оние права предвидени во членот 110 алинеја 3 од Уставот и**

не претставува „последна инстанца“ што ја контролира законитоста на одлуките на судовите и на нивното постапување. Уште во фазата на утврдувањето на сопствената надлежност Судот го испитува барањето во неговите суштински наводи и образложение, а не во неговите формални знаци, а барањата што, во суштина, не се однесуваат на слободите и правата од членот 110 алинеја 3 од Уставот ги отфрла.

II. КОЈ МОЖЕ ДА ПОДНЕСЕ БАРАЊЕ ЗА ЗАШТИТА НА СЛОБОДИТЕ И ПРАВАТА

Според членот 51 од Деловникот на Судот: „Секој граѓанин што смета дека со поединечен акт или дејство му е повредено правото или слободата утврдени со членот 110 алинеја 3 од Уставот, може да бара заштита од Уставниот суд во рок од два месеца од денот на доставувањето на конечниот или правосилниот поединечен акт, односно од денот на дознавањето за преземање дејство со кое е сторена повредата, но не подоцна од 5 години од денот на неговото преземање“.

а. Според тоа, вакво барање може да поднесе **само физичко**, а не и правно лице. Ако барањето е поднесено од правно лице, Уставниот суд ќе го отфрли (Решенија У. бр. 64/2006 од 17.5.2006; У. бр.157/2013 од 25.12.2013; 61/2012 од 13.6.2012).

Ова важи и кога се работи за заштита на слободи и права што се остваруваат колективно, во заедница со други. На пример, во случај на оспорување на одлуката на надлежниот суд за одбивање на барањето за регистрација на политичка партија или, пак, одлуката на суд за забрана за дејствување на политичката партија, според практиката на Судот, потребно е барањето за заштита на правото на политичко организирање и дејствување да се поднесе од граѓанинот **лично во свое име** (поединечно или заедно со други засегнати физички лица), **а не во име на политичката партија**. Уставниот суд го интерпретира терминот „граѓанин“ во строга смисла на зборот и **ќе го отфрли барањето за заштита ако е поднесено од претседателот на политичката партија** во име на партијата, без оглед на тоа што повредата ги засега сите членови на партијата, па и него лично како граѓанин и член на политичката партија.

Истото се однесува и на верските групи и здруженијата на граѓани. Уставниот суд со решение отфрли барање за заштита на слободите и

правата поднесено и потпишано од едно физичко лице поради одбивање на барањето за регистрација на верска група, затоа што „истото е поднесено во име на таканаречената религиозна група, на која таа (подносителката) í припаѓала. Оттука, поднесеното барање е од физичко лице, но во име на група лица и основата на која се повикува е заштита на слободите и правата на групата на која таа и припаѓала“ (Решение У.бр.182/2009 од 9.9.2009).

б. Подносител на барање за заштита на слободите и правата може да биде и **родител** на малолетно лице, како негов законски застапник, кога се работи за повреда на правото или слободата на детето (на пример, одлука на училишните органи заснована на некоја основа на дискриминација, како што е ставањето во посебни паралелки, или одлука или дејство со кое детето е ставено во ситуација да присуствува или учествува во верски активности без согласност на родителот или без негова согласност итн.).

в. Барање за заштита на слободите и правата може да поднесе и **странец**. Толкувајќи ја одредбата од членот 4 на Уставот согласно која граѓаните на оваа земја имаат државјанство од истата, а во врска со членот 29 од Уставот според кој странците во оваа земја уживаат слободи и права гарантирани со Уставот, **под услови утврдени со закон и меѓународни договори**“, може за некого да имплицира дека странците или лицата без државјанство не се „граѓани“ во смисла на членот 51 од Деловникот на Уставниот суд и дека не може да поднесат барање за заштита на правата и слободите од членот 110 алинеја 3 од Уставот со поединечен акт или дејство. Тоа би била погрешна интерпретација, спротивна на членот 8 алинеја 1 од Уставот на државата, според кој темелна вредност на уставниот поредок се основните слободи и права на **човекот** и граѓанинот признати во меѓународното право и утврдени со Уставот. Според тоа, и странците уживаат слобода на изразување и може да ја

заштити ваат пред Уставниот суд (на пример, ако за некој странец е донесена пресуда со која се утврдува негова одговорност за клевета или навреда), како и право на недискриминација врз основа на националност, боја на кожа или друга основа (на пример, случаи на дискриминација помеѓу азиланти во остварување на нивните права во оваа држава).

Сепак, странец не би можел да поднесе барање за заштита на правото на политичко организирање, затоа што, според закон, не може да биде основач и член на политичка партија.

г. Во сите изнесени случаи, физичкото лице може да биде застапувано од страна на **ПОЛНОМОШНИК**, кој не мора да биде адвокат, но тоа е многу препорачливо.

III. ПОДАТОЦИ ЗА ПОДНОСИТЕЛОТ НА БАРАЊЕТО

Во барањето за заштита на слободите и правата потребно е да се наведе **името и презимето на подносителот/подносителите и адресата на живеење** (член 15 став 2 во врска со членот 68 од Деловникот на Уставниот суд). Деловникот не бара да се наведат други лични податоци на подносителот на барањето, како, на пример, матичен број, ниту да се достават копии од документи за лична идентификација. Анонимните барања Судот ќе ги отфрли, од причина затоа што Судот не постапува по анонимни барања.

Секое решение и одлука на Уставниот суд мора да ги содржи името и седиштето на подносителот на барањето (член 74). Во практиката во решенијата и одлуките е содржано само името и презимето на подносителот на барањето и местото на живеење, без адресата и така се објавуваат на веб-страницата на Судот, а одлуките се објавуваат и во „Службен весник“. Во Деловникот не е регулирано прашањето дали постои можност подносителот да бара неговиот/нејзиниот идентитет да не биде откриен во решение или одлука на Уставниот суд при нивно објавување (во „Службен весник“, на веб-страницата, во билтен или друга публикација). Сепак, Вие тоа може да го побарате и за тоа да наведете соодветни причини, а Судот ќе го разгледа прашањето во поширокиот контекст на одредбите од Деловникот коишто се однесуваат на исклучување на јавноста од работата на Судот (член 84 став 3).

Кога барањето за заштита на слободите и правата се поднесува преку полномошник нужно е да се наведат неговото/нејзиното име и презиме и адресата, како и да се достави уредно **полномошно во оригинал**. Ако полномошникот не е адвокат, тогаш е потребно полномошното да биде заверено на нотар.

Во секој случај корисно е да дадете податоци за контакт – телефон и е-меил адреса.

IV. ПРОТИВ КОЈ АКТ МОЖЕ ДА СЕ ПОДНЕСЕ БАРАЊЕ ЗА ЗАШТИТА

Барање за заштита на слободите и правата може да се поднесе само против **поединечен акт со кој е одлучено** за конкретни права или обврски на точно определено лице или лица (на пример, решение за пензија, решение за социјална помош, одлука за прием на работа или за престан на работата, судска одлука за некакво тужбено барање, одлука за дисциплинска одговорност итн.) Меѓутоа, постојат бројни поединечни акти – од известувања, од страна на надлежни органи, покани за давање изјава, акти со кои се започнува прекршочна или друга управна постапка, решенија за отворање истрага, процесни решенија во судска постапка итн. - кои не претставуваат поединечни акти со кои се одлучува за некакво право на поединците, а кои граѓаните субјективно може да ги доживеат како дискриминациски или како ограничувачки за нивното политичко дејствување и слобода на изразување. Секако, барањата против таквите акти Судот ќе ги отфрли.

Во согласност со членот 51 од Деловникот, барањето се поднесува против **конечен или правосилен** поединечен акт.

а. Оваа формула на алтернативно оспорување на конечен или правосилен поединечен акт овозможува барањето за заштита на слободите и правата пред Уставниот суд да се поднесе против поединечен акт откако тој станал **конечен** во постапката што ја водат определени, пред сè, управни органи и тела што одлучуваат за правата на граѓаните, **без да се исцрпат правните средства за заштита во судска постапка** (Решение У. бр.180/2009 од 9.9.2019; Одлука У. бр. 66/2000 од 12.7.2000).

Конечен акт во оваа смисла е решението на второстепениот управен орган со кое ја одбил Вашата жалба против првостепениот акт, на пример,

решението со кое Ви е одбиено барањето за социјална помош или таа Ви е ускратена, или првостепеното решение против кое не е дозволена жалба. Ако во овој пример сметате дека конечниот акт за одбивање на барање или за престан на право се заснова на дискриминација врз некоја од основите утврдени во членот 110 алинеја 3 од Уставот, тогаш може или директно да поднесете барање за заштита на правото на недискриминација до Уставниот суд или да ја оспорите законитоста на тој конечен акт со тужба во управен спор, па да поднесете барање до Уставниот суд откако управните судови ќе одлучат да ја одбијат Вашата тужба со правосилна пресуда (тогаш и конечниот управен акт ќе стане правосилен).

Друг вид на поединечни акти кои стекнуваат својство на конечност се и **актите со кои работодавците одлучуваат за правата и обврските на вработените**, како во приватниот, така и во јавниот сектор. Иако, првенствено, во контекст на приватниот сектор, тие не се акти на јавната власт или на тела во вршење на јавни овластувања, што теоретски не се совпаѓа со природата на уставната жалба, сепак, законската позиција и овластувањето на работодавците да одлучуваат за правата и обврските на вработените во една строга законска постапка, со овластување да одлучуваат и за правни средства за заштита на правата на вработените, односот помеѓу работодавецот и вработениот не го сведува на чисто приватноправна работа, што е основата Уставниот суд да ги прифаќа и овие поединечни акти како „конечни“ во смисла на членот 51 од Деловникот (Одлука У. бр. 227/2006 од 20.6.2007; У. бр. 333/95 од 17.12.1997; У. бр. 143/1999).

Според тоа, ако сметате дека со некој акт на работодавецот, било да е тоа трговско друштво или државен орган во кој сте вработени, Ви е повредено некое од правата од членот 110 алинеја 3 од Уставот (на пример, Ви престанал работниот однос или имате лош третман врз основа на некоја дискриминациска основа или одреден облик на изразување на уверувањето, вклучително и верското) тогаш, откако ќе ја завршите постапката за заштита со правни средства пред органите на

тоа претпријатие или со жалба пред надлежната државна комисија (ако сте вработен во државен орган), имате право или да поднесете барање за заштита на означените слободи и права директно пред Уставниот суд или да поведете работен спор пред судовите, па во случај да не успеете во спорот, да поднесете барање за заштита на слободите и правата пред Уставниот суд.

Во барањето за заштита на слободите и правата пред Уставниот суд **наведете ги сите донесени поединечни управни акти, актите на работодавецот и судските одлуки** како извори на повредата на Вашите слободи и права – првостепениот и второстепениот конечен управен акт или првостепениот и второстепениот конечен акт кај работодавецот (ако го поднесувате барањето по добивањето на конечен акт), како и првостепената и второстепената пресуда на судовите, ако барањето го поднесувате по правосилноста на нивните пресуди.

б. Вашите слободи и права од членот 110 алинеја 3 од Уставот може да бидат **изворно повредени и со правосилна судска одлука**, без, претходно, да постои поединечен конечен акт. Тоа ќе биде случај, на пример, кога сте биле тужен од некое лице во постапка за утврдување на одговорност за навреда и клевета, а Судот ја утврдил Вашата одговорност и евентуално Ве задолжил на тужителот да му надоместите нематеријална штета, а Вие сметате дека само сте искажале некое свое мислење за определена тема, што е заштитено во рамките на слободата на мислата и јавното изразување на мислата гарантирана со Уставот.

Во барањето наведете ги и одлуката на Првостепениот и одлуката на Второстепениот суд како извори на повредата на Вашите слободи и права. Барањето пред Уставниот суд може да го поднесете откако ќе ја добиете одлуката на Второстепениот суд по Вашата жалба против одлуката на Првостепениот суд и тоа во рок од 2 месеца. На течењето на рокот не влијае евентуалното поднесување на вонреден правен лек пред Врховниот суд (ако за тоа се исполнети законските услови), како што е, на

пример, ревизијата, со оглед на тоа што барањето до Уставниот суд, исто како и вонредниот правен лек, се поднесува против правосилна судска пресуда.

Евентуалната одлука на Врховниот суд по вонредниот правен лек, доколку постапката пред Уставниот суд сè уште не е завршена, може да има влијание ако, на пример, Врховниот суд ги укине или преиначи пресудите на пониските судови. Ако истовремено сте поднеле и вонреден правен лек во барањето, секако, за тоа известете го Уставниот суд.

V. БАРАЊЕ ЗА ЗАШТИТА ПРОТИВ ДЕЈСТВО

Освен против конечен или правосилен поединечен акт, барање за заштита на слободите и правата од членот 110 алинеја 3 од Уставот, во согласност со членот 51 од Деловникот, може да се поднесе и против дејство за кое се тврди дека ги повредува тие права и слободи. Треба да се работи за **дејства коишто се директни и одлучувачки** за остварување на едно право или слобода. На пример, спречувањето на едно лице од страна на овластено службено лице да ја премине државната граница, или примена на посебен режим на испрашување и барање посебни гаранции поради неговата национална, односно етничка припадност, се дејства против кои тоа лице може да поднесе барање за заштита директно пред Уставниот суд. Уставниот суд прифати да одлучува и за барањето за заштита на правото на слобода на изразување на група новинари што наводно било повредено со дејството на нивно присилно исфрлување од пленарната сала на Собранието, со што биле спречени да примаат и пренесуваат информации од јавен интерес. Такво дејство би претставувало и прекинување на мирен јавен граѓански или политички собир од страна на службеници на државните органи или преземањето на соодветни дејства од страна на тие органи за да се спречи неговото прекинување со дејства на други (контра) групи лица кои не се согласуваат со изнесените ставови, поради што и дошло до прекин на собирот.

Често пати граѓаните **погрешно** оспоруваат дејства што одредени службени лица ги преземаат во текот на постапката која завршува со донесување на поединечен акт, наведувајќи дека со нив биле подложени на дискриминација по некоја основа (на пример, дека некој извршил недозволено влијание врз колега или потчинет при донесување на одлука, или дека намерно се одолжувала постапката на штета на поединецот и сл.), меѓутоа, таквите дејства немаат директен одлучувачки карактер за правата и слободите, туку тоа може да бидат само поединечните акти што се донесени во таа постапка.

Во барањето **точно наведете го дејството со кое Ви е повредена слободата или правото од членот 110 алинеја 3 од Уставот, датумот на преземањето и органот чие службено лице или лица го презеле дејството, имињата на службените лица, доколку Ви се познати.**

VI. РОК ЗА ПОДНЕСУВАЊЕ НА БАРАЊЕТО

Во согласност со членот 51 од Деловникот, барањето се поднесува во рок од **2 месеца** од денот на доставувањето на конечен или правосилен акт, односно од денот на дознавањето за преземање на дејството со кое е сторена повредата, но не подоцна од 5 години од неговото преземање.

Во отсуство на посебни одредби од Деловникот, се применуваат општите одредби за сметање на роковите во процесните закони, според кои кога рокот е определен во месеци, тој рок завршува на оној ден од последниот месец кој по својот број одговара на денот кога започнал рокот. Така, ако поединечниот акт е доставен на 2 март, рокот од два месеца завршува на 2 мај во 24:00 часот.

Барањето се доставува или непосредно до Судот или преку пошта со препорачана пратка. Во последниот случај, предавањето на барањето на пошта се смета како ден на предавање до Судот.

Во случај да се тврди дека повредата на правото е настаната со дејство, рокот се смета на ист начин од денот на преземањето на дејството, ако тоа се совпаѓа и со денот на дознавањето за дејството од страна на жртвата на повредата. Во случаи кога дејството е непосредно врз жртвата, како во посочените случаи, денот на преземањето на дејството и денот на дознавањето се совпаѓаат. Меѓутоа, можно е, на пример, ако малолетник бил подложен на дејство на дискриминација по некоја основа, неговиот родител да дознал за тоа дејство подоцна: во таков случај рокот во кој родителот може да поднесе барање ќе се смета од денот на дознавањето за повредата. Притоа, во барањето ќе биде потребно тврдењето за подоцнежнo дознавање да се поткрепи со наведување соодветни докази (вклучително и сведоци).

Барањата поднесени по истекот на овој деловнички рок Уставниот суд ќе ги отфрли.

Рокот за поднесување на барањето започнува да тече од доставувањето на последниот поединечен акт со кој е одлучено за Вашето право во низата акти донесени по правните средства што сте ги поднеле. На пример, доколку сметате дека Вашето право или слобода се повредени со поединечен управен акт, а против него сте воделе управен спор, рокот од два месеца ќе започне да тече од денот кога Ви била доставена пресудата на Вишиот управен суд. Доколку барањето го поднесувате против конечен поединечен акт, без да водите натамошна судска постапка, рокот од два месеца започнува да тече од денот кога Ви била доставена одлуката на второстепениот орган што одлучувал по жалба, односно од денот на доставувањето на првостепениот акт против кој не е дозволена жалба.

Во барањето наведете кога Ви бил доставен последниот поединечен акт и за тоа приложете соодветен доказ (препис или фотокопија од доставницата) за да покажете дека сте го запазиле рокот од два месеца. Доколку барањето го поднесете пред истекот на два месеца од денот на **донесувањето** на актот, што е означен во актот, тогаш не е потребно да докажувате кога сте го примиле, затоа што, секако, сте го примиле подоцна од денот кога бил донесен.

Ако барањето го поднесувате препорачано по пошта, сочувајте ја потврдата за прием на пратката, а корисно е да го испратите со повратница.

VII. ПРИЧИНИТЕ И ФАКТИТЕ ПОРАДИ КОИ СЕ БАРА ЗАШТИТА

Во согласност со членот 52 од Деловникот, во барањето е потребно да се наведат причините поради кои се бара заштита, актите или дејствата со кои тие се повредени, фактите и доказите на кои се заснова барањето, како и други податоци потребни за одлучување на Уставниот суд.

Откако во барањето сте навеле кои слободи и права Ви се повредени и со кои акти или дејства, секако најделикатната фаза во неговото подготвување е да ги изнесете причините поради кои сметате дека Ви се повредени слободите и правата, во контекст на фактите и доказите што ја презентираат Вашата ситуација.

1. Започнете со излагање на фактите поврзани за настанувањето на повредата на Вашето право или слобода и контекстот во којшто е донесен поединечниот акт или е преземено дејството. Прецизно изнесете ги настаните по хронолошки ред, сè до донесувањето на последниот поединечен акт. Накратко презентирајте ја суштината на донесените одлуки со кои Ви е повредено правото, како и аргументите што во Вашите правни средства сте ги изнеле за повредата на Вашето уставно право, ако такви сте изнеле уште во таа фаза. Потоа, презентирајте ја уставната одредба во која се гарантира слободата или правото и објаснете зошто сметате дека со конечниот или правосилниот акт Ви е повредена слободата или правото од тој член, односно во што се состои повредата. Притоа, потребно е да се разбере природата на гарантираното уставно право или слобода и нивното значење, за да може да се аргументира дека тоа е повредено (така, ако слободата на изразување се сфати во апсолутна смисла, како да нема граници, тогаш и нејзиното разумно ограничување поради заштита на правата на другите некому ќе изгледа како нејзина повреда).

Доколку во постапката или постапките во кои биле донесени

поединечните акти сте истакнувале само аргументи за незаконитост на поединечните акти или за погрешна примена на материјалното право, нема да биде доволно истите да ги повторите пред Уставниот суд – како што е речено, Уставниот суд не е повисока инстанца што ја контролира законитоста на поединечните акти. Уставниот суд треба, во светлината на фактите, да оцени дали во случајот со поединечните акти е повредна уставната слобода или право, независно од тоа дали во случајот законот бил правилно или неправилно применуван. Се разбира, повредата на уставното право може да настане токму поради неправилна примена на законот или поради определена негова интерпретација, но во таков случај во барањето пред Уставниот суд треба да се покаже дека **ефектот** од таа незаконитост претставува повреда на уставното право. Незаконитоста сама по себе не мора да води кон повреда на уставното право и обратно: можно е, на пример, да се утврди дека надлежниот орган постапувал законито кога извршил избор на кандидати што ги исполнуваат бараните законски услови, но, сепак, од околностите да произлегува дека при одлучувањето извршил дискриминација на некој од кандидатите по некоја од забранетите основи (на пример, од пријавени 20 кандидати кои ги исполнувале условите само една била жена, а за работното место биле избрани 10 лица од машки пол).

Отсуството на причини и аргументи за наводните повреди на Вашите слободи и права е основа за отфрлање на барањето поради постоење на процесни пречки за одлучување. Сепак, претходно, генералниот секретар на Судот, во согласност со членот 16 од Деловникот, ќе му укаже на подносителот на барањето на недостигот на потребните податоци и ќе му определи рок за отстранување на недостатоците.

2. Во барањето наведете ги **доказите** за фактите врз кои го засновате барањето. Во голем број случаи тоа ќе бидат само поединечните акти донесени во Вашиот случај, кои ќе му ги доставите на Судот. Доволно е оспорените поединечни акти да ги доставите во **фотокопија**: Судот, секако, ќе ги побара и ќе ги добие тие акти од нивниот доносител.

Кога повредата е сторена со дејство, но и во други случаи кога треба да се докажуваат факти за настани или однесувањето на службени и други лица кои претходеле на донесување на оспорениот поединечен акт, може да се предлагаат и поднесуваат сите видови докази – **сведоци, видеоснимки** за настаните направени од медиуми или од жртвата или од лица присутни на настанот.

Специфични насоки

Причините поради кои ќе сметате дека постои повреда на Вашата слобода или право, секако, зависат од околностите на секој одделен случај и не е можно тие да се проектираат или понудат на апстрактен начин. Сепак, во контекст на ограничената надлежност на Уставниот суд, во продолжение се даваат некои назнаки, како пример, за пристапот во различни ситуации.

а. слободата на уверувањето, совеста, мислата и јавното изразување на мислата

На пример, сте изнеле некаков став за друго лице пред трети лица, а по негова тужба надлежниот суд утврдил Ваша одговорност за клеветата и Ве задолжил да му надоместите нематеријална штета – во барањето наведете каде и во каков контекст сте го изнеле Вашиот став пред трети лица (непосредно во усно излагање, преку некој медиум) и неговата содржина, првостепената одлука и нејзините главни разлози, Вашата жалба и аргументите што сте ги изнеле дека не се работи за навреда или клеветата, како и второстепената одлука и нејзините главни причини. Во овие случаи е очигледно дека судската одлука со која е утврдена Вашата одговорност директно Ви е ограничена слободата на изразување, затоа што трпите последици поради искажаните ставови: прашањето е дали тоа може да се оправда од гледиште на гаранцијата на таа слобода утврдена во Уставот. Во овие случаи, доколку е можно, потпрете се на принципите на одлучување на Европскиот суд за човекови права. Така, ако успеете да покажете дека Вашите јавни искази биле во контекст на дебата за прашање од јавен интерес (на пример, вниманието сте го свртеле кон постапките на

неодговорно трошење на јавни пари од страна на некое службено лице) или дека Вашите искази не биле искази за факти, туку биле вредносни судови, а надлежните судови барале да ја докажувате нивната вистинитост за да се ослободите од одговорноста за клевета (вредносните судови не подлежат на докажување), тогаш Вашето барање за заштита на слободата на изразување презентира сериозен случај пред Уставниот суд.

Заштитата на слободата на уверувањето и совеста е уште поделикатна. За да постои повреда на слободата на уверувањето, потребно е актите или дејствата кои се оспоруваат да бидат извор на дефинитивни налози за трпење или чинење како последица од уверувањата или наспроти уверувањата на граѓанинот. Притоа, не секое мислење за нештата претставува уверување во смисла на Уставот. Уставот ја гарантира и заштитува слободата на уверувањата кои претставуваат налози на совеста што го одредуваат однесувањето на поединецот, а државата има должност тоа да го респектира – како, на пример, верски, политички или филозофски уверувања, поради кои граѓанинот има потреба да основа и регистрира религиозна група или политичка партија, да ја манифестира својата вера сам или заедно со други, не смее да се заколне пред никого или да носи оружје, или сака да носи верски симбол како дел од облеката итн. Во барањата што се однесуваат на вакви прашања потребно е, во зависност од случајот, да се покаже автентичноста на уверувањето (на пример, кога едно лице прво користи неработен ден како припадник на една, а друг пат како припадник на друга вера), неговото суштинско ограничување со оспорениот поединечен акт или дејство (на пример, дека неговото повикување да се заколне е спротивно на темелните правила на неговата вера – кај Јеховините сведоци), како и да се наведат аргументите дека не постоеле правни или други основи (легитимна цел и пропорционалност) што би можеле тоа ограничување да го оправдаат, а на кои се повикуваат доносителите на поединечните акти (на пример, забраната на медицинска сестра да носи крст на синџирче, можеби може да се оправда со потребата за заштита на пациентите од евентуални повреди или инфекции што можат да настанат од контакт со синџирчето,

но не и на други работни места што немаат такви ризици). Притоа, не е грешка ако се повикате и на незаконитоста на поединечниот акт, доколку повредата на слободата на уверувањето е директна последица на таа околност (на пример, при одбивање на барање за регистрација на верска група тврдите дека тоа е одбиено на незаконит начин, со оглед на тоа што биле исполнети законските услови за регистрација).

Немојте да поднесувате барање за заштита на слободата на уверувањето и мислата **само затоа што имате различно мислење** од органите што одлучувале за некое Ваше право: имало случаи кога пред Судот се барала заштита на слободата на уверување затоа што граѓанинот имал уверување дека органот, според законот, требало да одлучи поинаку од тоа што одлучил кога донесувал решение за пензија во неговиот случај! Таквите барања Судот ќе ги отфрли (Решение У. бр. 49/2012 од 9.5.2012).

б. слободата на политичкото организирање и дејствување

Кога барате заштита на слободата на политичкото дејствување во контекст на изборите, имајте на ум дека **Уставниот суд не е надлежен, генерално, да го заштитува изборчкото право**. Така, Судот нема да прифати надлежност за оспорување на изборните резултати поради незаконитост на актите на изборните органи – тоа е надлежност на Управниот суд. Меѓутоа, кога се работи за акти со кои се ограничува правото на учество на изборите, како што е одбивањето на кандидатура за определена изборна функција, тогаш тоа прашање го вклучува и правото на политичко дејствување, за чија заштита е надлежен Уставниот суд. Според тоа, внимателно треба да ги разграничите ситуациите кои се однесуваат на **законитоста на спроведувањето на изборниот процес**, што спаѓа во сферата на изборчкото право, од ситуациите кои, иако се во рамките на изборниот процес, се однесуваат на **суштинско ограничување на слободата на политичко дејствување** гарантирана со Уставот. Потрудете се да изнесете убедливи аргументи и за разграничувањето на ситуациите во оваа смисла, што ќе му овозможи на Судот да ја прифати надлежноста, како и за тоа дека поединечниот акт или дејство суштински го повредува правото на политичко дејствување.

в. забрана на дискриминација

Во случаите кога се бара заштита на правото на недискриминација, секако, мора да објасните во врска со кое уставно или законско право сте биле дискриминирани (на пример, правото на работа под еднакви услови при конкурс за вработување или при престан на вработувањето, при остварување на некое социјално право, или правото на напуштање на територијата на оваа држава итн.). Меѓутоа, во вакви случаи, како што е наведено и погоре, не е доволно само да се повикате на правото на недискриминација, а, всушност, да барате заштита на другите права што не сте ги оствариле така што ќе ја оспорувате законитоста на одлуките, утврдената фактичка состојба или примената на материјалното право. Исто така, не е доволно само да имате чувство дека сте биле дискриминирани. Наместо тоа, фокусирајте се на тврдењето и аргументите дека при остварувањето на тие права **сте биле различно третирани во однос на други лица што се во иста или битно слична ситуација, само поради некое Ваше лично својство** што е забранета основа за различен третман во согласност со членот 110 алинеја 3 во врска со членот 9 од Уставот, за да може Судот да види дека, навистина, барате заштита токму на правото на недискриминација. Клучниот критериум за препознавање на различниот третман е идентификацијата на „лица во иста или битно слична ситуација“, таканаречен „компаратор“ во однос на кои сте биле третирани на различен начин. На пример, не сте биле примена на конкурс за работа иако сте ги исполнувале сите услови како и другите кандидати, само затоа што сте жена; или на граничниот премин, од сите патници во автобусот, само од Вас се барани посебни гарантни писма за престој во странство, само затоа што сте од друга националност, односно етничка припадност или имате друга боја на кожата итн. Најтешкиот дел е да се покаже и докаже дека, навистина, поединечниот акт или дејството е засновано на дискриминациска основа, а доносителите на актите, секако, ќе тврдат дека за тоа имало законски основи што немаат врска со личните својства на индивидуите. Кога судовите ги прифатиле таквите позиции, во барањето пред Уставниот суд тие, секако, ќе мора да се оспоруваат. Во

случаи, пак, кога различниот третман е очигледен (како во случајот кога Судот го доделува детето на чување на едниот родител, затоа што другиот е припадник на определена верска група, што според Судот ќе влијаело негативно на социјалниот развој на детето или затоа што другиот родител е хомосексуалец), во барањето е потребно да се навлезе во оспорување на тие основи за различниот третман. Ова е затоа што различниот третман претставува дискриминација **кога тој нема објективно и разумно оправдување** т.е. не води кон остварување на некаква легитимна цел и не постои пропорционалност помеѓу употребените средства и целите што таквиот различен третман требало да ги постигне. Во овој однос треба да бидете внимателни, затоа што не секој различен третман е дискриминациски – на пример, различните услови за стекнување на право на пензија за мажите и жените сè уште може разумно да се оправда, како и други случаи на „афирмативна акција“ или „позитивна дискриминација“ со која се дава различен третман на определени групи поради изедначување на нивната фактичка нееднаквост (на пример, преференцијален третман на малцински групи при запишување во образовни установи и сл.). Исто така, треба да знаете дека **постапувањето на ист начин** со лица што се во битно различна ситуација може да претставува повреда на еднаквоста и дискриминација (на пример, ако две мајки примаат еднаков надоместок за време на породилно боледување, а имаат повеќекратно различни примања и плаќаат повеќекратно различни придонеси).

VII. КАКВА ОДЛУКА МОЖЕ ДА ДОНЕСЕ УСТАВНИОТ СУД

Во членот 56 од Деловникот е утврдено дека Судот ќе донесе одлука со која ќе утврди дали постои повреда на слободите и правата и во зависност од тоа ќе го **поништи поединечниот акт, ќе го забрани дејството со кое е сторена повредата или ќе го одбие барањето**. Според тоа, Вашето барање ќе се однесува и на утврдување на повредата и на поништување на поединечниот акт, односно забрана на дејството. Меѓутоа, во членот 82 од Деловникот е предвидено дека со одлуката со која одлучува за заштита на слободите и правата од членот 110 алинеја 3 од Уставот, Судот **ќе го определи начинот на отстранувањето на последиците** од примената на поединечниот акт или дејство со кои тие права и слободи биле повредени. Ако се има предвид дека со членот 81 од Деловникот Уставниот суд може, во случај на поништување или укинување на закон или друг општ акт, да определи последиците од примената на поединечните акти да се отстранат со враќање во поранешната состојба, со надоместок на штета или на друг начин, тогаш е извесно дека истите облици на отстранување на последиците се применливи и во случај на одлука со која се утврдува повреда на слободите и правата од членот 110 алинеја 3. Оттука, во Вашето барање **можете да поставите и барање за надоместок на штета (материјална и нематеријална), враќање во поранешна состојба или друг облик на сатисфакција (на пример, објавување на одлуката во дневен печат и сл.)**, а со цел да му се олесни или помогне на Уставниот суд соодветно да постапи по барањето и најсоодветно да ја отстрани утврдената повреда.

Во согласност со членот 57 од Деловникот, во текот на постапката Уставниот суд може да донесе решение за запирање на извршувањето на поединечните акти или дејство до донесување на конечна одлука (популарно: привремена мерка). Во барањето можете да поставите посебен предлог во таа насока, при што е нужно да објасните дека од извршувањето на поединечниот акт или дејство може да настанат неотстранливи или тешко отстранливи штетни последици.

VIII. КОМПЛЕТИРАЊЕ НА БАРАЊЕТО

Барањето до Судот се доставува **во два своерачно потпишани примерока**.

На крајот од барањето направете список на писмените и други документи што во прилог кон барањето му ги доставувате на Судот (полномошно, поединечните акти што ги оспорувате, доказ за приемот на последниот поединечен акт, видеоснимки итн.).

Адресата на Уставниот суд е:

Кеј „Димитар Влахов“ бр.19

1000 Скопје

Образец на барање

ДО

Уставниот суд на Република Македонија
СКОПЈЕ

Подносител: Име и презиме _____

Адреса _____

Телефон; е-меил (опционо) _____

Полномошник: Име и презиме _____

Адреса _____

Телефон; е-меил (опционо) _____

Врз основа на членот 110 алинеја 3 од Уставот и членот 51 од Деловникот на Уставниот суд, во рок пократок од два месеца од денот на доставувањето на последниот поединечен акт, поднесувам

БАРАЊЕ

за заштита на (наведете го правото или слободата од членот 110 алинеја 3 од Уставот и материјалната одредба од Уставот - види Оддел I)

повредено со: (наведете ги сите поединечни акти според доносител, број и датум – види Оддел IV или дејството со кое е сторена повредата – види Оддел V)

Пример:

- решението на Центарот за социјални работи од __, бр. __ од д.м.2016
- решението на министерот за ____, бр. __ од д.м. 2016 за
- пресудата на Управниот суд во Скопје У. __ од 2016
- пресудата на Вишиот управен суд УЖ __ од 2016

Датум на приемот на последниот поединечен акт: _____
(ако барањето го поднесувате пред истекот на два месеца од донесувањето на последниот поединечен акт, не е потребно да го наведувате датумот на неговиот прием – види Оддел VI)

ИЛИ

- Дејството со кое службеници на МВР го растурија митингот што се одржуваше во Скопје на д.м.2016 и ме спречија да го завршам мојот говор што беше во тек

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ (види Оддел VII)

1. Изнесете ги фактите на случајот и презентирајте ги поединечните акти и нивната суштина (или опишете го дејството)
_____
2. Презентирајте ја уставната одредба во која е гарантирана слободата или правото што Ви е повредено
_____
3. Наведете ги причините зошто сметате дека Ви е повредено правото или слободата гарантирани во таа уставна одредба, односно во што се состои повредата
_____

4. Наведете, покрај предлогот за поништување на поединечните акти или забрана на дејството, дали барате враќање во поранешната состојба, надоместок на штета или друг начин на отстранување на последиците од повредата
-

ПОСЕБЕН ПРЕДЛОГ: Со оглед на тоа што од извршувањето на оспорените поединечни акти или дејства може да настанат неотстранливи или тешко отстранливи последици (објаснете ги според случајот _____) предлагам Судот да донесе решение за запирање на извршувањето на _____ (наведете го поединечниот акт или дејство) до донесување на конечна одлука.

ПОСЕБНО БАРАЊЕ: Со оглед на _____ (наведете причини) барам Судот при објавување на одлуката, наместо моето име и презиме, да ги стави иницијалите.

Подносител (полномошник)

_____ (потпис)

Прилози:

- Полномошно
- Поединечни акти
- Други докази

Организација за безбедност и
соработка во Европа
Мисија во Скопје

Зграда на Хипериум,
Бул. 8 септември бр.16,
1000 Скопје